

Ο Παντελής Πουλιόπουλος για την εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς¹

Εισαγωγή

Riki Van Boeschoten

Δίνουμε σήμερα στη δημοσιότητα ένα κείμενο του τότε γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος Παντελή Πουλιόπουλου σχετικά με την παιδεία, που φωτίζει αυτή ακριβώς τη διάσταση του προβλήματος. Δημοσιεύτηκε στο *Διδασκαλικό Βήμα*, όργανο της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας, η οποία είχε ιδρυθεί το 1921. Το άρθρο είδε το φως της δημοσιότητας την 1η Ιανουάριου 1925 στα πλαίσια έρευνας για τη λαϊκή εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, το *Διδασκαλικό Βήμα* κάλεσε τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων να απαντήσουν στο εξής τρία ερωτήματα:

- 1) Πιστεύετε ότι το κράτος «διέπον ανέκαθεν τα της λαϊκής εκπαιδύσεως ανταποκρίθηκε εις την αποστολήν του τούτην»;
- 2) Ποια είναι τα αίτια της σημερινής κατάστασης της λαϊκής εκπαίδευσης;
- 3) Τι επιβάλλεται για το άμεσο μέλλον;

Απάντησαν οι Αλ. Παπαναστασίου για τη *Δημοκρατική Ένωση*, Καφαντάρης για τους *Φιλελεύθερους*, Ι. Μεταξάς για το *Κόμμα των Ελευθεροφρώνων*, Α. Σιδέρης για τη *Σοσιαλιστική Ομάδα* Τσαλδάρης για το *Λαϊκό Κόμμα*, Πουλιόπουλος για το *ΚΚΕ*, Γ. Κονδύλης για το *Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα* και Γ.Δ. Ράλλης για το *Συντηρητικό Κόμμα*.

Το 1925 η κατάσταση της ελληνικής εκπαίδευσης ήταν σαφώς πολύ χειρότερη απ' ό,τι είναι σήμερα. Ο μισός πληθυσμός ήταν αναλφάβητοι, η υποχρεωτική φοίτηση παρέμενε στα χαρτιά, τα σχολικά κτίρια ήταν ανεπαρκή και ακατάλληλα, το αναλυτικό πρόγραμμα είχε μείνει αμετάβλητο από το 1913 και ο δάσκαλοι ήταν περιφρονημένοι και υποσιτισμένοι. Η δεινή θέση των δασκάλων (μιλάμε εδώ μόνο για τη δημοτική εκπαίδευση) φαίνεται, μεταξύ άλλων, από την υποβάθμιση των

¹ Ανατυπώθηκε πρώτη φορά στο περιοδικό *Σχολιαστής*, 24 Ιουνίου 1988. Στο κείμενο του Π. Πουλιόπουλου έχει διατηρηθεί εδώ η ορθογραφία του πρωτοτύπου.

αποδοχών τους σε σχέση με άλλους δημόσιους υπαλλήλους. Ενώ το 1899 δεν υπήρχε μεγάλη διαφοροποίηση στο μισθολόγιο των δημόσιων υπαλλήλων, το 1925 ο μηνιαίος μισθός του δασκάλου είχε πέσει στο μισό περίπου εκείνου του αξιωματικού (120 δραχμές έναντι 270 για τον ανθυπολοχαγό). Η δεινή αυτή οικονομική θέση των δασκάλων είχε φυσικά συνέπειες για την κατάσταση της υγείας τους. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 38% των αναρρωτικών αδειών που δόθηκαν το 1927 οφειλόταν σε φυματίωση. Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί το ασήμαντο ποσοστό των κρατικών δαπανών που διαθέτονταν για την εκπαίδευση. Στα 1926, λόγω χάρη, μόνο το 2,8% του προϋπολογισμού προοριζόταν για τη δημοτική εκπαίδευση.

Παρά τις διαφορές αυτές, το παρακάτω κείμενο του Πουλιόπουλου είναι πολύ επίκαιρο, γιατί θίγει την ουσία της λειτουργίας της εκπαίδευσης μέσα στην αστική κοινωνία. Ξεχωρίζει και από τις απόψεις των άλλων αρχηγών πολιτικών κομμάτων και από τις απόψεις που ακούγονται συνήθως σήμερα. Ταυτόχρονα φωτίζει μια άγνωστη ως τώρα πτυχή της πολύπλευρης προσωπικότητας του Πουλιόπουλου. Παρόλο που δεν αγνοεί τις υλικές πτυχές του προβλήματος (κτίρια, μισθολόγιο), ρίχνει το κέντρο βάρους στη λειτουργία του αστικού σχολείου στη χειραγώγηση των νέων ανθρώπων. Τοποθετεί το πρόβλημα σε μια ταξική βάση. Γι' αυτό, άλλωστε, είναι και ο μόνος που απαντά ότι το κράτος ανταποκρίθηκε στην αποστολή του. Με άλλα λόγια θίγει αυτό που μετά το 1968 συνηθίζεται να λέγεται «κρίση των αστικών θεσμών». Τονίζει την ανάγκη μιας ταξικής ανεξαρτησίας των δασκάλων στην εξάσκηση των καθηκόντων τους και προβάλλει το στόχο της πολύμορφης εκπαίδευσης. Τέλος, υπογραμμίζει την ανάγκη μιας συνεργασίας μεταξύ δασκάλων και εργατικών οργανώσεων με σκοπό την «καθολική εκπαίδευση όλων ανεξαιρέτως των παιδιών στο Σχολείο της Εργασίας».

Απάντηση του Π. Πουλιόπουλου στην έρευνα του «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ»

Το κράτος δεν φρόντισε ούτε θα φροντίσει σοβαρά για τη λαϊκή Εκπαίδευση και ελάχιστα ξοδεύει γι' αυτήν, ασωτεύοντας και σπαταλώντας τα 3/4 του προϋπολογισμού για τα πολεμικά Υπουργεία, και για τους υπαλλήλους των, τους αξιωματικούς, παρείχε πάντοτε πλουσιοπάροχα μέσα, ενώ στους δημοδιδάσκαλους έδινε μόλις όσα έφταναν για να μην πεθάνουν της πείνας και, ενώ έπρεπε να τους έχει στην πρώτη βαθμίδα, τους μεταχειριζότανε περιφρονητικά. Αποτέλεσμα της ανέχειας και της κρατικής καταφρόνιας η κακή σημασία του «δασκάλου».

Τώρα [π]ου οπωσδήποτε ικανοποίησε όλους τους υπαλλήλους —προνομιακά πάντα τους αξιωματικούς, που τους πληρώνει σύμφωνα με τον τιμάριθμο της ζωής και παραπάνω ακόμα— μόνο τους δημοδιδάσκαλους παρηγκώνισε, δείχνοντας έτσι για άλλη μια φορά τις εχθρικές του διαθέσεις...

Παρόλα όμως αυτά το κράτος ανταποκρίθηκε στην αποστολή του. Γιατί σκοπός του αστικού κράτους δεν είναι να εκπαιδεύσει πραγματικά τα παιδιά του Λαού, δεν είναι ν' αναπτύξει, να ευρύνει τις ψυχικές ιδιότητες κι ενεργητικότητες του παιδιού, μα να περιορίσει, να περιστείλει, να σβύσει τις πολυποίκιλες ικανότητες των παιδιών, να τα φτιάσει όλα όμοια αυτόματα, να τα μηχανοποιήσει, να τα προπαρασκευάσει για το στρατό που χρειάζεται για τους εγκληματικούς πολέμους: μεταλλεία εύκολου πλουτισμού της πλουτοκρατικής ολιγαρχίας που κυβερνάει[.]

Σ' αυτό το σημείο έτειναν όλες οι κρατικές προσπάθειες και για την επιτυχία αυτού του σκοπού απαγορεύει κάθε φωτισμένη πρωτοβουλία των διδασκάλων, που τους κρατάει αιχμάλωτους του τυραννικού κανονισμού και της βίαιης αποκτηνωτικής υποταγής.

Φως φανερό λοιπόν πως για τα χάλια της Παιδείας δεν έχουν ούτε τόση δα ευθύνη οι δημοδιδάσκαλοι, μα είναι κακόζηλο κι αποκλειστικό έγκλημα της αστικής τάξης και του κράτους της.

Είναι ολοφάνερο όμως πως οι δημοδιδάσκαλοι δε θέλουν —και όπως δεν πρέπει κιόλας— να είναι συνεργοί του κρατικού αυτού εγκλήματος, εγκλήματος εναντίον της Λαϊκής Εκπαιδύσεως, κι απαιτούν να πάρουν αυτοί ολοκληρωτικά στα χέρια τους το έργο τούτο, γιατί είναι καθεαυτό δικό τους καθήκον. Τώρα, που με την οργάνωσή τους ξέφυγαν κάπως από τη μουχλιασμένη και θεοσκότεινη φυλακή, που τους κρατούσε δεσμευμένους η αστική βία, επιθυμούν να μελετήσουν πλατειά, να μορφωθούν καλά και να μορφώσουν δική τους, ατομική τους —κι όχι ξένη, επιβαλλόμενη— γνώμη για το κάθε τι κι εφοδιασμένοι πια με τα απαιτούμενα προτερήματα να φροντίσουν να βάλουν μοναχοί τους τις βραχο-θεμέλιωτες σωστές βάσεις της Λαϊκής Εκπαιδύσεως που θα καθοδηγεί, θ' αναπτύσσει, θα ξανοίγει και θα τελειοποιεί τις παιδικές ικανότητες και δε θα τις κουτσορευτεί, ούτε θα τις διαστρεβλώνει, όπως απαιτούσε ως τώρα ο κρατικός εφιάλτης της πλουτοκρατίας. Χρειάζονται υγιεινά και κατάλληλα σχολικά κτίρια, καινούργια προγράμματα, νέες μέθοδοι, στέριωμα της Δημοτικής της γλώσσας του Λαού και διώξιμο των νυχτοκοράκων που κρώζουν απαίσια και δεν αφήνουν τους δασκάλους ελεύθερους στο έργο τους και προπαντός χρειάζεται απόλυτη οικονομική ικανοποίηση των αναγκών των δημοδιδασκάλων διά να προχωρήσουν απρόσκοπτα και άνευ βιοτικών μεριμνών.

Όλα αυτά θα τα μελετήσουν με περίσκεψη, με σύνεση και με μέθοδο οι δημοδιδάσκαλοι και στηριγμένοι στη συνένωσή τους και στη γερή κι ατράνταχτη ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ τους, ακόμα και στη συνεννόηση και συνεργασία τους με τις αδελφικές Εργατικές οργανώσεις, θα επιδιώξουν με κάθε θυσία την εκτέλεσή τους.

Όλα γενικά τα προβλήματα της Λαϊκής Εκπαιδύσεως (διατροφή, ενδυμασία, ανώτερες σπουδές κλπ. των παιδιών των φτωχών Εργατών, Υπαλλήλων και Χωρικών) πρέπει ν' αποτελέσουν αντικείμενο της μελέτης των δημοδιδασκάλων και η προσοχή τους και η σκέψη τους να είναι: «η καθολική εκπαίδευση όλων ανεξαιρέτως των παιδιών στο Σχολείο της Εργασίας».

Οι δημοδιδάσκαλοι, σαν μια τάξη που έχει συνείδηση των σπουδαιότερων καθηκόντων της, πρέπει να βοηθήσουν με όλες των τις δυνάμεις να μπει τελεία στην εξάρθρωση και στην ηθική αποβορβόρωση, όπου ρίχνει την κοινωνία η μπουρζουαζία και το κράτος της και να ενεργήσουν μαζί με τους άλλους που αγωνίζονται για το θεμέλιωμα της νέας δίκαιας, ηθικής, αγνής και τίμιας Κομμουνιστικής Κοινωνίας, που θα τιμάται και θα ανταμείβεται η Εργασία και δεν θα παραβλέπονται οι μόχθοι.

Το καθήκον τους τους καλεί να εργασθούν: ας γίνουν οι αναμορφωτές, ας ξυπνήσουν τα παιδιά και από όργανα της κεφαλαιοκρατικής ιεραρχίας, να τα κάμουν στρατιώτες του απελευθερωτικού αγώνος των εργαζόμενων μαζών των πόλεων και των χωριών.

Π. Πουλιόπουλος

Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος